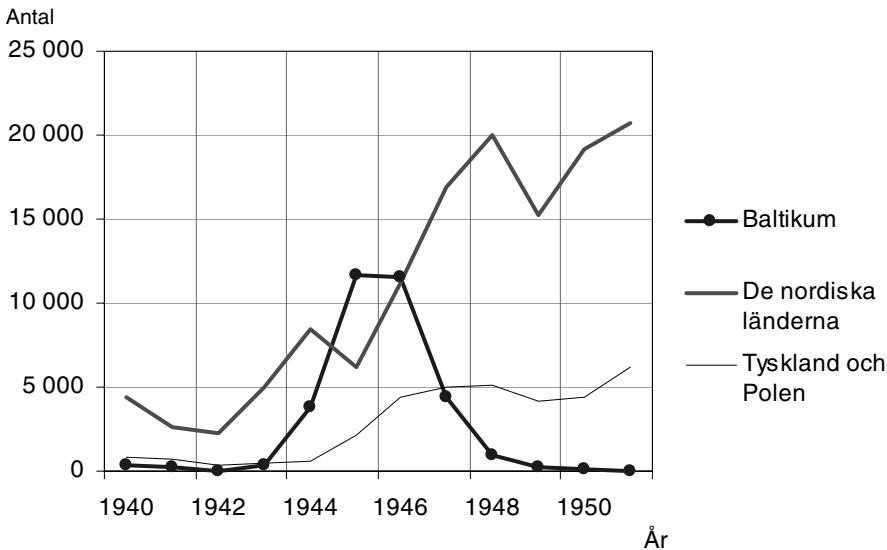

Flyktinginvandring i samband med andra världskriget

Flyktingarna från grannländerna, vilka vistades tillfälligt i landet under andra världskriget, folkbokfördes aldrig och redovisades därmed inte i befolkningsstatistiken. En del av andra världskrigets flyktingar blev kvar i Sverige men det dröjde innan de blev registrerade som immigranter.

Diagram 4.1
Invandringen från Baltikum, de nordiska länderna, Tyskland och Polen 1940-1950

Det stora antalet flyktingar, som anlände under krigsåren, från de nordiska grannländerna återvände omedelbart efter andra världskrigets slut. Som framgår av diagrammet ovan gav inte de nordiska flyktingarna något avtryck i statistiken över invandrade åren 1940-45 eftersom de inte folkbokfördes. Vad vi däremot kan avläsa i diagrammet ovan är att den traditionella migrationen beroende på t.ex. familjebildning och arbete kommer igång efter kriget. Redan några år efter världskrigets slut antyds den ökande rörligheten mellan de nordiska länderna.

En hel del av flyktingarna från de baltiska länderna blev kvar i Sverige och registrerades som immigranter åren 1944-47 medan andra flyttade vidare till andra länder. Oron för att bli utlämnad till Sovjetunionen i samband med diskussionerna om den så kallade

baltutlämningen gjorde att många fortsatte till USA. Invandringen från Tyskland och Polen ökade också vid krigsslutet och åren därefter beroende på att en del flyktingar fick möjlighet att bosätta sig i Sverige. Efterfrågan på utbildad arbetskraft var också en drivkraft för ökad migration.

Sverige hade en lång tradition som utvandringsland men ingen som invandringsland. Den tilltagande invandringen efter världskrigets slut sågs som en tillfällig företeelse. Utvandringen fördubblades från 1946 till 1949 från 6 900 till 14 200. Farhågor fanns då att Sverige åter var på väg att bli ett utvandringsland. För första gången redovisades år 1949 migrationsstatistiken fördelad på medborgarskap för att visa om det var utländska medborgare som lämnade landet eller om det var svenskar som emigrerade. Efter att ha fördelat emigranterna efter medborgarskap konstaterade författaren till *Befolkningsrörelsen*² år 1949 belåtet:

”Den kraftiga ökningen av antalet emigranter under år 1949 torde, som framgår av nedanstående sammanställning, huvudsakligen bero på ökad utvandring av i Sverige bosatta utlänningar.

Nationalitet	Antal	%
Svensk	3 744	26,4
Finsk	985	6,9
Norsk	1 262	8,9
Dansk	2 665	18,8
Estländsk	2 078	14,7
Lettländsk	428	3,0
Litauisk	85	0,6
Polsk	969	6,8
Tysk	589	4,2
Ungersk	353	2,5
Europeisk i övr.	700	5,0
Amerikansk	290	2,0
Utomeuropeisk i övrigt	26	0,2
Summa	14 174	100,0

Endast omkring 26 % av samtliga emigranter voro sålunda svenska medborgare. Finnar, norrmän och danskar utgjorde 35 %, balter 18 % och övriga nationaliteter 21 %.”

Tidigare ansågs det inte vara nödvändigt att göra någon uppdelning av migranterna efter medborgarskap eftersom man tog för givet att det i stort sett bara var svenskar som flyttade över landets gränser.

² Se sidorna 25* och 26* i *Befolkningsrörelsen* år 1949 (SOS) SCB.

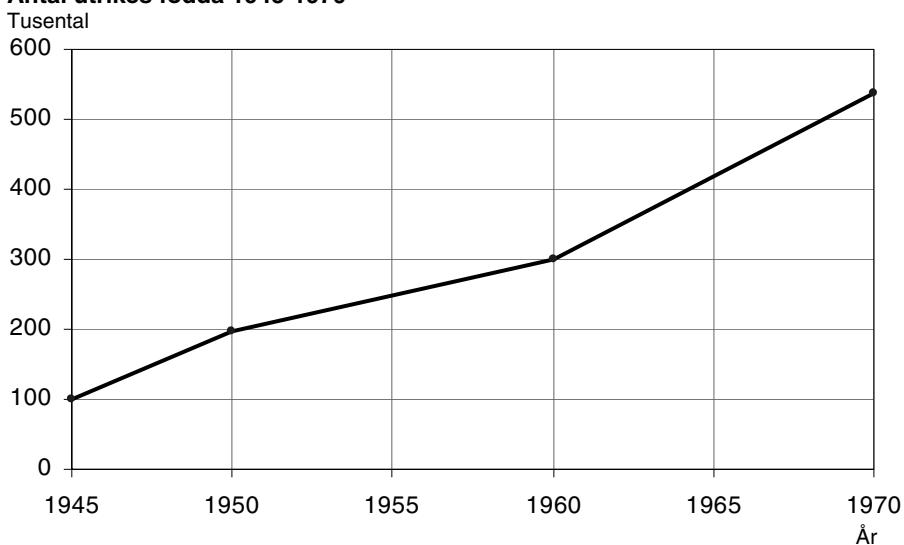
Det fanns goda grunder att göra ett sådant antagande. Enligt folkräkningen 1930 var antalet utrikes födda bara 61 700 dvs. en procent av befolkningen.

Arbetskraftsinvandringen

Ofta hänvisas till epoken *arbetskraftsinvandring* utan att man specificerar vilken period man avser. I stort sett varade epoken bara två decennier, d.v.s. under 1950-talet och 1960-talet.

Efter krigsslutet expanderade den svenska industrin snabbt och brist på arbetskraft uppstod delvis till följd av de små kullarna födda på 1920- och 1930-talen. Till en början mildrades en del av arbetskraftsbristen genom invandring från de nordiska länderna. Redan år 1947 började *arbetsmarknadskommissionen* rekrytera arbetskraft i Italien, Ungern och Österrike. På 1950-talet inriktades rekryteringen mot f.d. Västtyskland, Nederländerna, och senare också mot Österrike, Belgien och Grekland. Under senare delen av 1960-talet dominerades den utomnordiska invandringen av personer från f.d. Jugoslavien.

Diagram 5.1
Antal utrikes födda 1945-1970

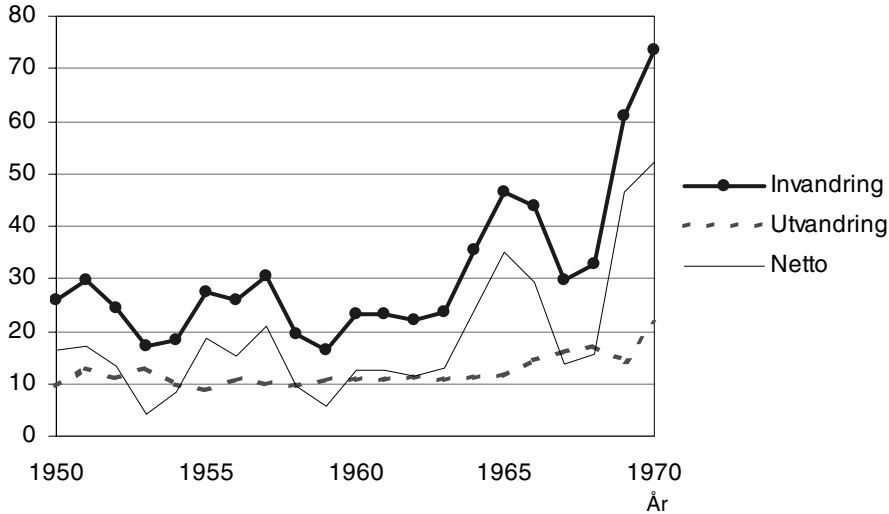

Från 1950 till 1970, under 20 år, tredubblades de utrikes födda från 198 000 till 538 000. Under perioden 1951-1970 registrerades uppskattningsvis 625 000 inflyttningar av utländska medborgare d.v.s. betydligt fler än nettotillskottet som uppgick till ca 370 000. Perioden med arbetskraftsinvandring präglades av större rörlighet än senare decennier under 1900-talet. Återutvandringen av utländska medborgare varierade dock inom ett litet intervall – från 9 000 till 11 000 – åren 1950 till 1965 för att sedan öka något under slutet av 1960-talet. Någon samvariation med konjunktursvängningar och återutvandring

kan man inte observera. Däremot samvarierade invandringen under 1960-talet med konjunkturen.

Diagram 5.2
Invandring och utvandring av utländska medborgare åren 1950-1970

Tusental

Invandringen av utländska medborgare åren 1950 och 1951 har beräknats schablonmässigt. Den totala invandringen har reducerats med 2 000 per år vilket torde vara det antal svenska medborgare som återinvandrat. Den publicerade statistiken för år 1967 har räknats upp med 12/11. Se avsnittet Ändringar av definitioner i kapitlet Definitioner.

År 1967 började den utomnordiska invandringen regleras med syftet att begränsa arbetskraftsinvandringen. De nya bestämmelserna ändrade inte flyttströmmarna på kort sikt. Omflyttningen för nordiska medborgare pågick som tidigare. Invandringen 1969-70 nådde rekordnivå. I Sverige rådde högkonjunktur samtidigt som det genomfördes omfattande strukturförändringar i det finska jordbruket. Flyttningarna från Finland låg på en mycket hög nivå. Trots att invandringen av utomnordiska medborgare var reglerad låg inflyttningen från dåvarande Jugoslavien också på en hög nivå.

Som framgår av tabell 5.2 var arbetskraftsinvandringen i första hand en nordisk företeelse och i andra hand en europeisk. Migrationen från länder utanför Europa var av ringa omfattning.

Ansträngningarna i forna östblocket att frigöra sig från Sovjet avspeglar sig i migrationen till Sverige. Ungernrevolten hösten 1956 medförde att ungrare flydde till Sverige. Efter Pragvåren 1968 flydde tjecker Sverige.

Överstarnas maktövertagande i Grekland 1967 medförde att greker som förtryckts av de nya makthavarna flydde till Sverige åren

efter kuppen. Men redan tidigare fanns det arbetskraftsinvandrare, t.ex. i de småländska glasbruken, från Grekland.

Arbetskraftsinvandrarna bosatte sig där det fanns tillverkningsindustri. Bruks- och industriorter hade år 1970 hög andel invandrare. I tabellen nedan är alla kommuner utom Botkyrka industri-kommuner.

Tabell 5.1
Kommuner med högst andel utrikes födda 1970

Kommun	Procent
1 Surahammar	22
2 Gustavsberg	20
3 Olofström	20
4 Haparanda	19
5 Hallstahammar	18
6 Botkyrka	18
7 Upplands Väsby	17
8 Viskafors	17
9 Gustav Adolf	16
10 Fagersta	16

Viskafors är sedan 1974 en del av Borås kommun.

Gustav Adolf är sedan 1974 en del av Hagfors kommun.

Tabell 5.2**Utrikes födda 1950 samt ökningen/minskningen 1951-1970 – i tusental**

Land/Grupper av länder	Ökning/minskning	
	1950	1951-1970
Finland	45	191
Jugoslavien	0	34
Tyskland	22	20
Danmark	23	16
Norge	31	13
Grekland	0	12
Ungern	2	9
Österrike	3	5
Italien	3	5
Tjeckoslovakien	4	4
Storbritannien	2	3
Polen	8	3
Estland	25	-7
Norden	99	222
Europa utom Norden	77	99
Utanför Europa	21	19
Samtliga	198	340

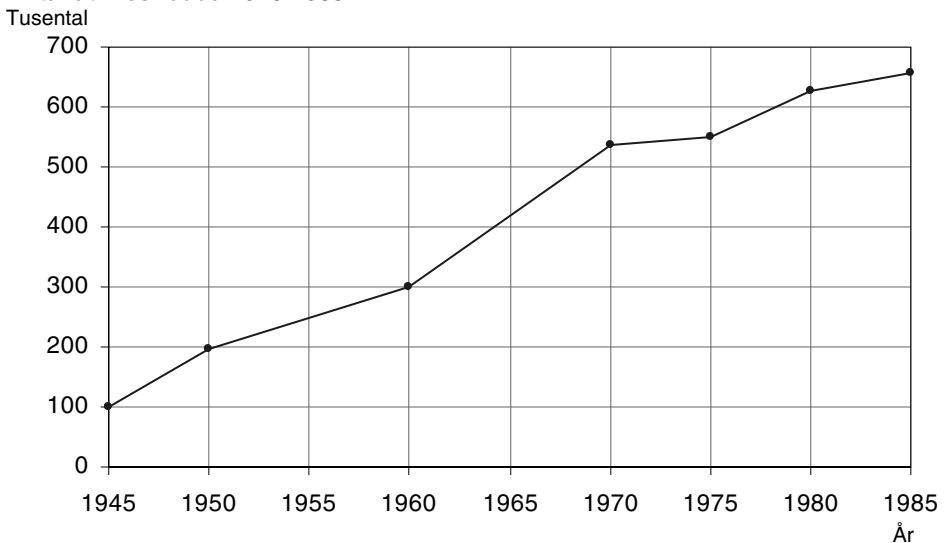
Invandrarländerna som ökat mest åren 1951-70 kommer först i tabellen ovan. De länder som minskat mest kommer sist.

Från arbetskraftsinvandring till flykting- och anhöriginvandring

Sedan av 1960-talet har invandringen ändrat karaktär. Efterfrågan på arbetskraft minskade inom tillverkningsindustrin vilket medförde att det blev allt svårare för personer födda utomlands att få fotfäste på arbetsmarknaden. De nyanlända invandrarna fick allt svårare att konkurrera om jobben. Arbetslivet ändrades. Tempoarbeten försvann. Utbildning och förmåga att kommunicera värdesattes allt mer i arbetslivet.

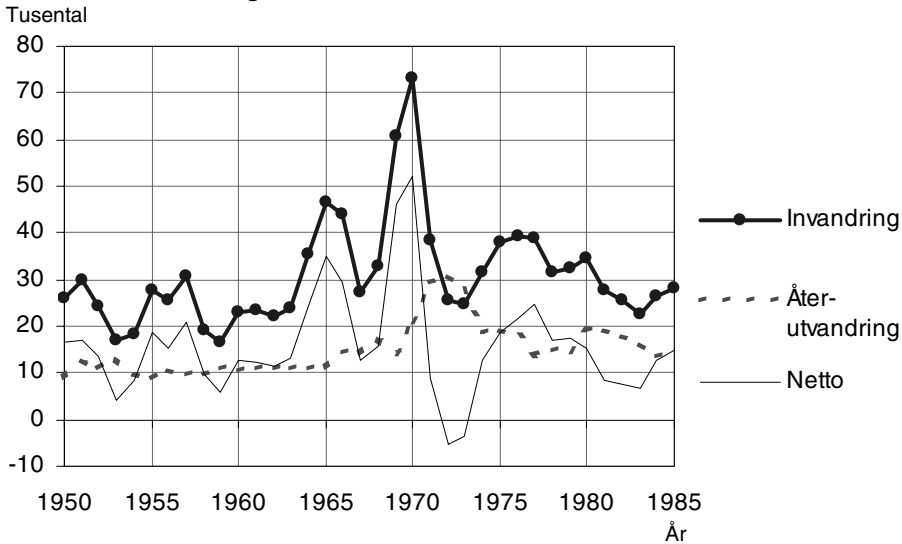
Flyktinginvandringen och därtill hörande invandring av nära anhöriga blev alltmer en växande del av migrationsflödet till Sverige. Perioden 1970-1985 kan ses som en övergångsfas från arbetskraftsinvandring till flykting- och anhöriginvandring.

Diagram 6.1
Antal utrikes födda 1945-1985

Under hela 1970-talet, bortsett från 1970, och början av 1980-talet låg invandringen på en låg och ganska stabil nivå. Trenden gick mot avtagande invandring. Sambandet mellan konjunktur och inflyttning var svagt. Den höga utflyttningen åren 1971-73 var en följd invandringstoppen 1969-70 och konjunkturergången i början på 1970-talet. Finländare som hade flyttat till Sverige i slutet på 1960-talet återvände till Finland.

Diagram 6.2
Invandring och utvandring åren 1950-1985
 av utländska medborgare 1950-69 och utrikes födda 1970-85

Se texten under motsvarande diagram i föregående kapitel.

Vår avsikt är att i första hand redovisa migrationen fördelad efter födelseland – i diagrammet ovan utrikes födda. Under 1950- och 1960-talet finns dock bara uppgifter om migrationen fördelad efter medborgarskap. På den tiden var antalet naturaliserade (tidigare utländska medborgare som erhållit svenskt medborgarskap) ganska litet. Däremot fanns det en del barn födda i Sverige med utländskt medborgarskap. Det budskap som diagrammet ovan vill förmedla störs dock inte av ett brott i tidsserien år 1970.

Under arbetskraftsinvandringens decennier rekryterades invandrarna från grannländerna. Sveriges attraktionskraft avtog markant under 1970-talet i de traditionella utflyttningsländerna. Migrationen ändrade karaktär och migrationsfältet vidgades. Invandrarna kom från Asien och Sydamerika. Antalet asiater var bara 10 000 år 1970 men ökade till 77 000 år 1985. Förtryck och inbördeskrig låg bakom migrationen från länder som Turkiet, Iran, Libanon och Syrien. Juntans maktövertagande i Chile år 1973 tvingade chilensare på flykt och 30 000 fick möjlighet att bosätta sig i Sverige varav 15 000 anlände under åren 1986-90. Även händelserna i Polen, där general Jaruzelski 1982 tog över makten, gjorde att personer lämnade sitt hemland för att bosätta sig i Sverige.

Antalet invandrare ökade långsamt under 15-årsperioden till 1985 jämfört med både föregående och efterkommande perioder d.v.s. ökningstakten var lägre än under perioderna med arbetskraftsinvandring och flykting- och anhöriginvandring.

Tabell 6.1
Utrikes födda 1970 samt ökningen/minskningen 1971-1985 – i tusental

Land	Ökning/ minskning 1971- 1985		Världsdelar	Ökning/ minskning 1971- 1985	
	1970	1985		1970	1985
Polen	11	18	Norden utom Sverige	321	-6
Turkiet	4	15	EU15 utom Norden	86	3
Chile	0	13	De 10 nya EU-län- derna	51	15
Iran	0	8	Övriga Europa	39	5
Indien	1	6	Afrika	4	10
Korea, Syd-	1	6	Nordamerika	16	0
Jugoslavien	34	5	Sydamerika	2	24
Libanon	0	4	Asien	10	67
Storbritannien och Nordirland	5	4	Oceanien	1	1
Irak	0	4	Sovjet	7	-1
Vietnam	0	4	Summa utrikes födda	538	118
Sri Lanka	0	3			
Thailand	0	3			
Ungern	11	3			
Etiopien	0	3			
Syrien	0	3			
Colombia	0	3			
Uruguay	0	3			
Rumänien	1	2			
Danmark	39	2			
Grekland	12	2			
Kina	1	2			
Argentina	1	2			
Norge	45	-2			
Tyskland	42	-4			
Estland	19	-5			
Finland	235	-7			

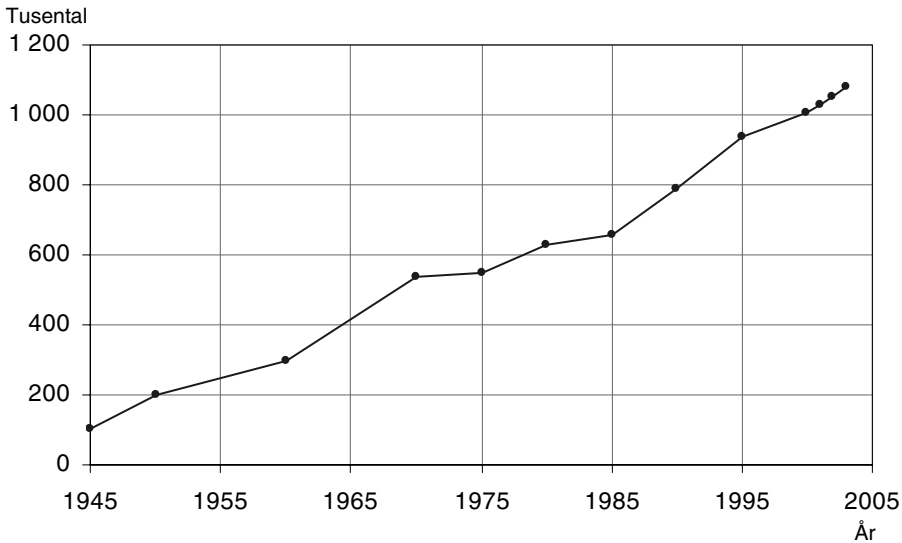
Invandrarländerna som ökade mest 1971-85 kommer först i tabellen ovan.

De länder som minskade mest kommer sist.

Flykting- och anhöriginvandringen

Den struktur som etablerades i migrationsströmmarna åren före och efter 1980 har förstärkts under den senaste 20-årsperioden. Flykting- och anhöriginvandrare från Asien och Balkan är de stora grupperna. Tillskottet från Asien uppgick till drygt 200 000 personer under perioden 1986-2003 och från Balkan var tillskottet 125 000. Från 1985 till 2000 ökade antalet utrikes födda med 350 000, d.v.s. en nettoökning med drygt 20 000 personer årligen. Från 1985 till 1995 var öknings- takten lika stor som på 1960-talet.

Diagram 7.1
Antal utrikes födda 1945-2003

Som alltid går migration i vågor. Under slutet av 1980-talet var invandringen omfattande från Iran, Chile, Libanon, Polen och Turkiet.

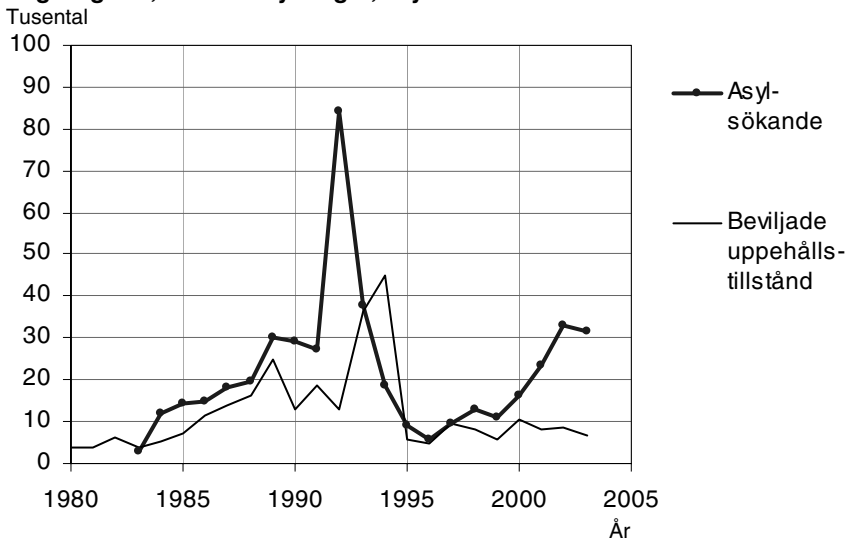
Migrationen påverkas inte bara av ett tryck från oroshärdar i omvärlden utan också av migrationspolitiken och dess regelverk. År 1989 kortades handläggningstiderna för beslut om uppehållstillstånd samtidigt som ca 6 000 personer fick tillstånd i stort sett enbart beroende på att ärendena hade haft långa handläggningstider. I dåvarande Invandrarverkets statistik redovisades gruppen under rubriken "beviljade uppehållstillstånd i enlighet med regeringens ändrade asylpraxis". Förändringarna fick en pulleffekt d.v.s. Sverige drog till sig fler asylsökande. Tillströmningarna av asylsökande ökade också. Redan i december 1989 skärptes därför kraven för att få uppehållstill-

stånd tillfälligt. Som framgår av diagrammet nedan minskade både antalet asylsökande och beviljade uppehållstillstånd 1990.

Den svåra konflikten och de etniska rensningarna på Balkan i början på 1990-talet medförde att ett stort antal människor flydde till Sverige. När de asylsökande blev fler än vad som mottagningen klarade av infördes viseringstvång för medborgare från Bosnien-Hercegovina och Makedonien under sommaren 1993. Beslutet medförde att antalet asylsökande minskade från 7 600 i juni till 1 200 i juli. Sverige stängde dörren för asylsökande från Balkan.

Diagram 7.2

Asylsökande och beviljade uppehållstillstånd enligt Genèvekonventionen, krigsvägrare, de facto flyktingar, skyddsbehov och humanitära skäl

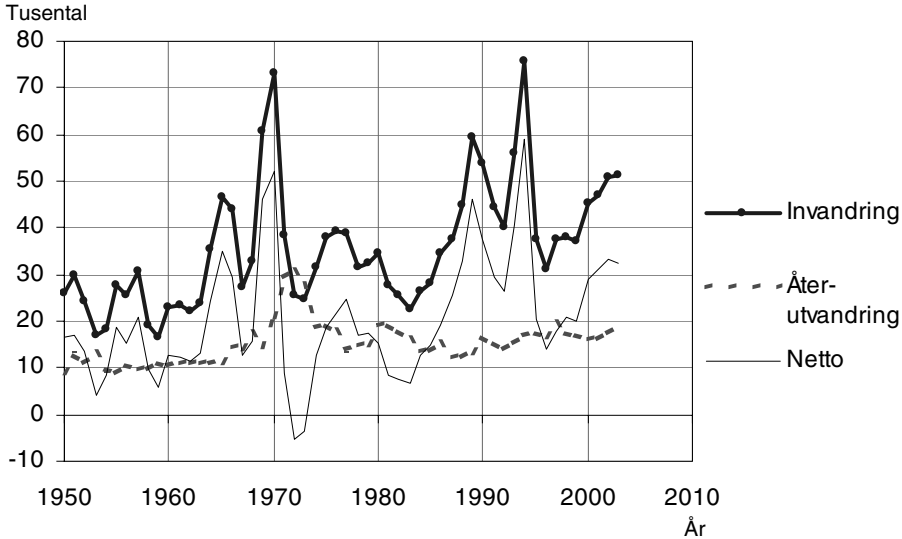

Krisen på Balkan avspeglas i de höga värdena åren 1992–1993 i antal asylsökande. I början av 1980-talet var antalet asylsökande så få att det inte var intressant att framställa statistik över antalet ansökningar. Det var först år 1987 som statistiken blir fullständig.

Källa: <http://www.migrationsverket.se>

Under 1980- och 1990-talen fick en hög andel av de asylsökande tillstånd att bosätta sig i Sverige. Fram till sekelskiftet var det god överensstämmelse mellan antalet asylsökande och beviljade tillstånd, dock med en tidsförskjutning mellan ansökningar och tillstånd. Efter sekelskiftet har allt lägre andel av de asylsökande fått uppehållstillstånd i Sverige.

Diagram 7.3
Invandring och utvandring åren 1950-2003
av utländska medborgare 1950-69 och utrikes födda 1970-2003

Vår avsikt är att i första hand redovisa migrationen fördelad efter födelseland – i diagrammet ovan utrikes födda. Under 1950- och 1960-talet finns dock bara uppgifter om migrationen fördelad efter medborgarskap. På den tiden var antalet naturaliserade (tidigare utländska medborgare som erhållit svenskt medborgarskap) ganska litet. Däremot fanns det en del barn födda i Sverige med utländskt medborgarskap. Det budskap som diagrammet ovan vill förmedla störs dock inte av ett brott tidsserien år 1970.

Invandringen av utländska medborgare åren 1950 och 1951 har beräknats schablonmässigt. Den totala invandringen har reducerats med 2 000 per år vilket torde vara det antal svenska medborgare som återinvandrat. Den publicerade statistiken för år 1967 har räknats upp med 12/11. Se avsnittet *Ändringar av definitioner* i kapitlet *Definitioner*.

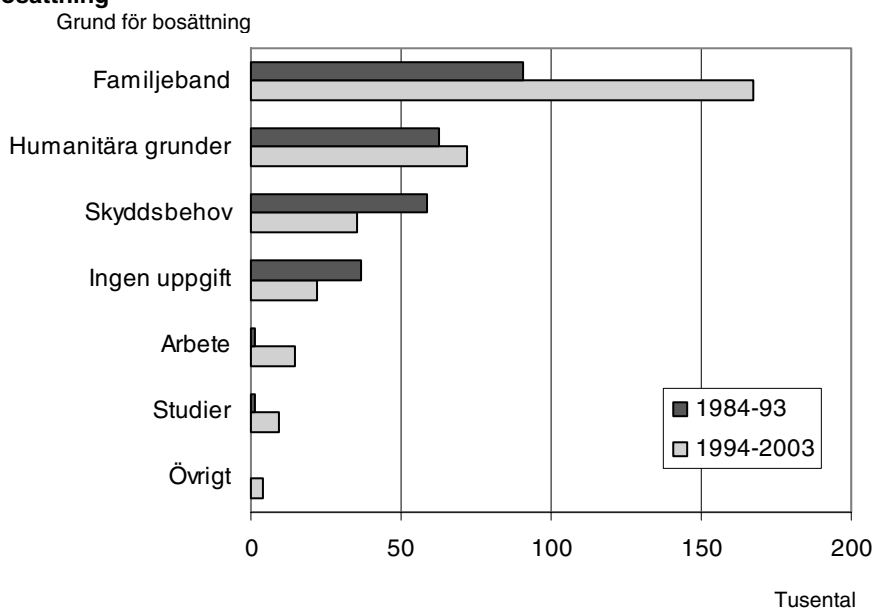
En allmän uppfattning är att flyktingar har dominerat invandringen sedan 1985. Då är det naturligtvis på sin plats att se hur stor andel av invandrarna 1985-2003 som betraktas som flyktingar. Av tabell 7.1 på nästa sida framgår att endast 36 procent av invandrarna är flyktingar. Inflyttade med familjeband som grund är den dominerade gruppen.

Tabell 7.1**Utrikes födda bosatta i Sverige år 2003 och inflyttade sedan 1985 fördelade efter grund för bosättning**

Grund för bosättning	Tusental	Procent
Skyddsbehov	93	15
Humanitära grunder	134	21
Familjeband	255	41
Arbete	16	3
Studier	10	2
Övrigt	4	1
Uppgift saknas	50	8
Summa utanför Norden	564	90
Nordbor	64	10
Samtliga	628	100

Not. Nordbor kan bosätta sig i Sverige utan tillstånd. Därför saknas underlag för att redovisa grund för bosättning för nordbor. Bland "Uppgift saknas" finns en del barn födda utomlands med svenska föräldrar.

Som framgår av tabell 2 i tabellbilagan har invandrare från forna Jugoslavien fått tillstånd att bosätta sig i Sverige på humanitära grunder medan det är vanligare att invandrare från Asien har fått tillstånd på grund av skyddsbehov.

Diagram 7.4**Utrikes födda, exklusive Nordbor, invandrade 1984-2003 efter grund för bosättning**

Som vi redan konstaterat är familjeband är den vanligaste anledningen till att få tillstånd att bosätta sig i Sverige. Trots att ca 40 procent av invandringen utgörs av anhöriga finns inget fullgott underlag för att beskriva processen. Det är därför svårt att på säkra grunder visa hur vanligt det är att familjebildning sker med infödda svenskar eller är en följd av tidigare invandring.

I diagrammet 7.4 på föregående sida jämför vi tioårsperioden 1984-93 med 1994-2003. Några utvecklingstendenser kan vi se i diagrammet. Under den senaste tioårsperioden har färre invandrare fått uppehållstillstånd i form av skyddsbehov medan något fler har fått tillstånd på humanitära grunder. Antalet personer som har fått tillstånd på grund av familjeband till någon i Sverige bosatt har fördubblats.

Inträdet i EU har gett till resultat att fler fått tillstånd att bosätta sig i Sverige på grund av arbete. Arbetskraftsinvandringarna är dock fortfarande få.

Bosättningsmönstret för de utrikes födda har helt ändrats sedan 1970. Bruks- och industriorter toppar inte längre listan. Flykting- och anhöriginvandrarna har bosatt sig i storstäderna eller dess närhet. Bostadspriserna i grannländerna och Sverige börjar också avspegla sig i bosättningsmönstret. De jämförelsevis låga bostadskostnaderna i Sverige har medfört att Haparanda och Övertorneå vid finska gränsen har dragit till sig finnar medan Eda i Värmland dragit till sig norrmän. Tornedalen är som alla älvdalar en sammanhållen dalgång där invånarna har vänner, arbetskamrater och inköpsställen på båda sidor om älven. Därför väljer man sin bosättning där det är mest praktiskt. Öresundsbron har underlättat för danskar att bosätta sig i Malmö och pendla till Köpenhamn. Malmö har också många flykting- och anhöriginvandrare.

Tabell 7.2
Kommuner med högst andel utrikes födda 2003

	Kommun	Procent
1	Haparanda	39
2	Botkyrka	33
3	Södertälje	25
4	Malmö	25
5	Huddinge	21
6	Övertorneå	21
7	Upplands Väsby	20
8	Solna	20
9	Landskrona	20
10	Eda	20

Tabell 7.3
Utrikes födda 1985 samt ökningen/minskningen 1986-2003 – i tusental

Land	Ökning/ minskning		Världsdelar	Ökning/ minskning	
	1985	1986-2003		1985	1986-2003
			Norden utom		
Irak	4	64	Sverige	315	-36
Bosnien-Hercegovina	0	54	EU15 utom Norden	89	13
			De 10 nya EU-		
Iran	9	44	länderna	66	11
Jugoslavien	38	37	Övriga Europa	45	125
Libanon	5	16	Afrika	14	48
Turkiet	19	15	Nordamerika	16	10
Somalia	0	15	Sydamerika	26	28
Chile	13	14	Asien	77	219
Polen	29	13	Oceanien	1	2
Syrien	3	13	Sovjet	7	0
			Summa utrikes		
Thailand	3	11	födda	656	422
Ryssland ³	0	9			
Rumänien	3	9	Invandrarländerna som har ökat mest		
Kina	2	8	1986-2003 kommer först i tabellen till		
Etiopien	3	8	vänster		
Vietnam	4	8			
Afghanistan	0	7	De länder som minskat mest		
Storbritannien och			kommer sist		
Nordirland	10	7			
Kroatien	0	6			
Indien	7	5			
Colombia	3	5			
Filippinerna	1	5			
Eritrea	0	4			
Peru	1	4			
USA	12	3			
Marocko	2	3			
Makedonien	0	3			
Sri Lanka	3	3			
Frankrike	3	3			
Bulgarien	1	3			
Korea, Syd-	7	3			
Bangladesh	1	3			
Brasilien	1	3			
Grekland	14	-3			
Estland	14	-4			
Finland	228	-39			

³ Personer som flytta till Sverige före Sovjetunionens uppdelning har fortfarande Sovjet som födelse-land i befolkningsregistret. Det gör att antalet personer från de stater som tidigare var en del av Sovjet redovisas med för låga siffror. Motsvarande problem finns för Slovakien, Tjeckien och de stater som en gång var en del av Jugoslavien.